

GRAĐANSKO NOVINARSTVO U DIGITALNOM 21. VEKU

Sažetak: U radu „Građansko novinarstvo u digitalnoj eri” istraživala sam građansko novinarstvo u digitalno doba, posebno onlajn (on line), njegove osnovne karakteristike i osobenosti, pojavne oblike, odnos prema profesionalnim novinarima i blogerima, kao i saradnju medijskih kuća i građana – reportera. Analizirala sam i ključne paradigme ekranske i digitalne kulture - radikalnu konvergenciju medija i prezasićenost informacijama. U radu su ponuđeni neki mogući odgovori na pitanja – Kako da mediji idu u korak sa ovim promenama?, Kako da razgovaraju i saraduju sa svojom publikom?, Kojim putevima da pruže profesionalnu pomoć građanima da se izraze i iskažu svoje mišljenje na globalnoj računarskoj mreži? I da li je to uopšte neophodno? U zaključku rada dat je kratak kritički prikaz mesta i uloge građanskog (on lajn) novinarstva danas.

Ključne reči: građansko novinarstvo, internet, on lajn, digitalizacija medija, publika, žurnalistika

U poglavlju studije Moć medija, pod nazivom Večno brujanje sveta, francuski istraživač i profesor na Fakultetu političkih nauka u Parizu, Francis Bal (Francis Balle), posvećuje pažnju i fenomenu *preterane informisanosti* (*information overloaded*). *Preterana informisanost je iznedrila dezinformaciju i ostavlja utisak nejasnosti i zbrke. Umućen u žitku masu, opasnu i podmuku, višak informacije (najinformacija) naročito je omiljen među brojnim intelektualcima koji deluju u medijima. Suočavanje sa preobiljem udarnih vesti spektakularno stavljenih u prvi plan onemogućava razlikovanje glavnog od sporednog. Pažnja popušta... Pri tom se zna da će današnja udarna vest već prekosutra biti najverovatnije zaboravljena ili će se, u najboljem slučaju, tek spomenuti.*¹ U daljem tekstu ovaj autor, vešto i sa pravom, ovo pitanje dovodi u vezu sa pitanjem kredibiliteta medija i poverenja u novinare. Kredibilitet novinara - posrednika (medijatora) više ne određuju ni pravila njegovog ponašanja ni njegovog znanja, a ni njegov lični moral – novinar služi medijima. Dakle, moć da se privuče i zadrži pažnja auditorijuma, smatra Bal, često predstavljaju jedini profesionalni adut.

¹ Bal F., *Moć medija*, Clio, Beograd 1996, str. 50-51.

Prezasićenost informacijama predstavlja jednu od ključnih odlika digitalnog doba i ekranske kulture. Sve ređe se postavlja pitanje razumevanja informacije, jer se skratilo i promenilo vreme njenog puta, ili tačnije – njihovih puteva. Prema Vikipediji, termin informacione prezasićenosti - popularizovao je *Alvin Toffler (Alvin Toffler)*, u bestseleru *Šok budućnosti (Future shock)*.² Autor smatra da se pojam odnosi na teškoće koje određena osoba može da ima u procesu razumevanja i odlučivanja a koje mogu biti izazvane prisustvom previše informacija. Termin i koncept nisu novi i prethode internetu (1950. godine u literaturi se sreće termin *sensory overload*),³ ali pomenuti istraživač više pažnje posvećuje osobenostima koje pojam poseduje u informacionom društvu.

Ključni problem sa kojim se skoro svi danas suočavamo – od velikih kompanija do običnog građanina - je preveliki broj informacija. Izazov je naći informaciju u koju možete verovati, na koju se možete osloniti. *Izazov je napraviti takav sadržaj koji će biti dovoljno kvalitetan i verodostojan, koji će privući publiku. Ukoliko to ne uspete – a to je ono što publika traži – potonućete u tom moru. Svakog dana javi se novih deset hiljada blogova, ali ih se istovremeno ugasi gotovo⁴ isto toliko.*⁵

Prosečan korisnik interneta, dakle, izložen je obilju informacija, koje prima neprestano i putem brojnih medijskih kanala. Veb nudi bilione informacija. Čovek je u mogućnosti da percipira veoma mali deo. Naravno, poteškoće nam ne stvara samo brojnost kanala i informacija već i njihovo ukrštanje, ponavljanje i preklapanje. Internet je, na izvestan način, olakšao istraživanje i prikupljanje podataka, nudeći nam alate i servise jednostavne za upotrebu. S druge strane, kada danas počnete da pišete tekst o, npr. klimatskim promenama – morate da računate da ćete biti pred izuzetno velikim brojem informacija i da su vam neophodni jasni putokazi da bi se u njima snašli. Nemogućnost da proverite tačnost i verodostojnost podataka (često kontradiktornih), kao i nedostatak metoda za poređenje i procesiranje informacija, takođe otežavaju rad.

2 *Information overload*, 14. maj 2011., 20. jun 2011., http://en.wikipedia.org/wiki/Information_overload

3 *Ibid.*, 21. jun 2011., napomena – sensory overload – senzorna preopterećenost

4 MCOnlajn redakcija, Royston Martin - *Koliko su 'novi' novi mediji?*, 30. mart 2009., 22. jun 2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/royston-martin-interview>

5 MCOnlajn redakcija, *Etika u novom medijskom svijetu*, 4. jun 2007., 18. jun 2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/intervju-sa-lauren-hertel-etika-u-novom-medijskom-svijetu>

Loren Hertel (Lauren Hertel), ekspert za novomedijske tehnologije i predavač multimedijalnog novinarstva na Univerzitetu u Floridi piše - *Sada jednostavno postoji isuviše informacija. A količina informacija onlajn se svakodnevno povećava geometrijskom progresijom... Ja sam preživjela rak. Idem na Internet i tražim informacije o raku, i ima ih mnogo. Dio toga su zaista valjani medicinski savjeti i dobri izvori, dok je dio jednostavno zastrašujući. Tu su informacije koje plaše ljude, tu su ljudi koji pokušavaju da prodaju zastrašujuće stvari žrtvama raka... Kako da pronađete ono što vam je potrebno? Na kraju sam se oslonila u velikoj mjeri na nekoliko novinara koji su pažljivo ispitali puno tih informacija i prikupili sigurne i dobre izvore i tekstove o ovoj temi...*⁶

Građanin-novinar u digitalnoj eri

Ujutru, 7. jula 2005. u Londonu, u vreme jutarnjih saobraćajnih gužvi, dogodila se serija samoubilačkih terorističkih napada u javnom prevozu. Poginulo je 56 ljudi. Događaj je bio, preneli su mediji, najteži teroristički napad u Londonu od Drugog svetskog rata. Veliki broj plasiranih vesti toga dana bio je pripremljen od snimaka građana koji su se zadesili na licu mesta. Tako smo bili u prilici da vidimo kako je sve to zaista izgledalo. Jedna od tih fotografija dobila je 2006. godine i prvu nagradu za građansko novinarstvo. Krajem 20. i početkom 21. veka nastalo je i razvijalo se, u okrilju i uz uticaj ICT tehnologija, onlajn građansko novinarstvo. Sam naziv jasno ukazuje da su informacije stvarane i distribuirane uz pomoć mobilnih telefona, interneta, I – poda (Ajpoda), računara itd. Prvi ozbiljan korak u interaktivnosti ljudi i medija donele su nam upravo računarske mreže - svaki čovek mogao je istovremeno biti i prijemnik i emiter informacija. Razvoj tehnologije je radikalno promenio masovne medije, njihovu strukturu, uticaj i kanale komunikacije. Termin novi mediji, slažu se brojni teoretičari, u upotrebi je od 70-ih godina 20. veka. Neki istraživači ubrzani razvoj tehnologija i nastanak novih medija datiraju deceniju ranije i vezuju za okrilje vojske u SAD. Tada su nastali pojmovi kao što su hiper-tekst i hiper-mediji koji su označavali nelinearno organizovan sistem elektronski povezanih višemedijskih sadržaja. Šezdesetih godina su u vojnoj industriji i civilnoj avijaciji razvijani elektronski kontrolisani simulatori letenja, vožnje, itd, čija kompjuterizacija je omogućila nastanak robotike, virtualnih okruženja i tehnološkog koncepta virtualne stvarnosti. Krajem šezdesetih godina nastali su koncepti i tehnologije bit-mapirane

⁶ Vučenović T., *On lajn građansko novinarstvo*, 09. april 2010., 10. jun 2011., <http://mceonsystem.com/tamara-vucenovic-on-line-gradjansko-novinarstvo,1885.html>

*slike, grafičkog interfejsa, desktop-a, kompjuterskih prozora, kompjuterskog miša i grafičke table.*⁷

Svakako, krajem 20. veka, sa masovnijom upotrebom interneta - i ovaj termin menja i svoj smisao i svoje osobenosti. Danas pod njim najčešće podrazumevamo internet, mobilne telefone i prenosivu multimediju. Medijski teoretičari predlažu da koristimo termine novi i noviji mediji jer smatraju da, npr. o internetu nastalom u prošlom veku danas samo uslovno možemo da govorimo kao o novom mediju. *Kompjuterisanje se više ne odnosi na kompjutere, ono se bavi načinom života. Videli smo kako se računari sele iz ogromnih soba u sobice, zatim na stolove a danas se nose u akti tašnama i džepovima. Ali ni tu nije kraj... Digitalna planeta biće nalik glavi čiode.*⁸ Nikolas Negroponte (Nicholas Negroponte), profesor na Institutu za tehnologije u Masačusetsu, (*Massachusetts Institute of Technology*), sasvim je dobro predvideo da će nove tehnologije smanjiti razdaljine među stanovnicima planete i njihovu komunikaciju i svakodnevicu radikalno izmeniti. U ovom brisanju granica u virtuelnom svetu, mediji imaju svoje veoma važno mesto. A digitalne tehnologije su do sada samo nagovestile svoje mogućnosti u odnosu na tradicionalne (analogne) medije.

I kao što je Internet proširio mogućnosti tradicionalnih (mada je ovu granicu danas veoma teško povući) medija, tako je i „običnim” ljudima omogućio da izražavaju svoje mišljenje, a da to mišljenje dođe do miliona ljudi širom sveta. Neke od mogućnosti predstavljaju: Blog (veb log omogućava korisnicima da pišu o različitim temama, od intimnih dnevnika do političkih komentara, uz audio zapis, video ili fotografije), socijalne mreže Fejsbuk (Facebook), Maj spejs (My space), Tviter (Twiter) i mnoge druge, Podkast (Podcast), RSS,⁹ Forume, Veb sajtove itd.

Dakle, više od dve milijarde korisnika globalne mreže dobilo je priliku da stvara sadržaje i da ih, lakše, brže i jeftinije nego ikada do sada, podeli sa potencijalno beskonačnim brojem ljudi. Lorens Lesig (*Lawrence Lessig*), je ovakvu prirodu interneta okarakterisala kao *čitaj – piši* prirodu.¹⁰

7 Grba D., 0=1, Digitalna i novomedijska umetnost, serija predavanja. 22. maj 2011., http://dejangrba.dyndns.org/Academic/Lectures/0=1/0=1_001.html.

8 Negroponte N., *Biti digitalan*, Clio, Beograd 1996, str. 24.

9 RSS – Really Simple Syndication.

10 Lessig L., *The Read-Write Internet*, 17. januar 2006., 18. june 2011., http://www.lessig.org/blog/2006/01/the_readwrite_internet.html

Šta kaže Vikipedija?

Uz odrednicu građansko novinarstvo u Vikipediji (Wikipedia) su, kao pojmovi koji se koriste u istom značenju, navedeni i – participatorno novinarstvo, ulični žurnalizam, demokratsko novinarstvo itd.¹¹ Prema ovom izvoru, građansko novinarstvo je koncept u kome javno mnjenje igra aktivnu ulogu u procesu sakupljanja, izveštavanja, analize i širenja vesti i informacija. Ideja da bi građani trebalo da se uključe u novinarstvo – nije nova. Razvoj tzv. modernog građanskog novinarstva bio je podstaknut upravo od strane samih novinara koji su postavljali, na primer, pitanje o tome da li su u mogućnosti da sami „pokriju” određene događaje – poput predsedničkih izbora u Americi 1988. godine. Autori *Bouman i Vilis* (Bowman, Willis), navodi se u Vikipediji, kažu: „*Namera ovog učešća javnosti je da obezbede nezavisne, pouzdane, tačne, relevantne informacije širokog raspona, kakve demokratija i zahteva.*”¹²

U delu *Šta je participatorno novinarstvo?* (What is Participatory Journalism?) J. D. Lasica, klasifikuje medije koji su na raspolaganju građanima koji žele da se bave žurnalizmom i među njih ubraja – blogove, kameru mobilnog telefona, nezavisne veb sajtove posvećene vestima i informacijama, mejling liste, diskusione grupe, lične sajtove za emitovanje programa, kao npr. KenRadio (KenRadio).¹³ Na pitanje: ko su građani – novinari, Džej Rosen (Jay Rosen) odgovara: *ljudi koji su prethodno bili poznati kao – publika.*¹⁴

Ipak, u godinama koje su prethodile početku 21. veka – korisnici interneta bili su manje aktivni nego danas i uglavnom su konzumirali sadržaje. Zahvaljujući, između ostalog, razvoju širokopojasnog interneta, pojavi novih (besplatnih) alata i veoma velikom broju sajtova na kojima možete da naučite kako da pripremite i plasirate informacije – korisnici su postali aktivniji stvaraoci. Oni danas pišu, fotografišu, daju komentare, učestvuju u javnim onlajn diskusijama, snimaju video zapise i postavljaju ih na internet, bave se onlajn građanskim novinarstvom. *Nekadašnji pasivni konzument je sada „naoružan” alatima koji mu omogućavaju da sam javno iskaže svoje mišljenje, ne moleći nikoga za delić digitalnog medijskog prostora, koji u*

11 Citizen journalism, 13. may 2011., 13. june 2011., http://en.wikipedia.org/wiki/Citizen_journalism

12 Ibid., 14. june 2011.

13 Ibid., 20. june 2011.

14 Rosen J., PressThink, 27 june 2006., 12. june 2011. The People Formerly Known as the Audience,

*sve većoj meri postaje i najvažniji izvor informisanja za sve veći broj ljudi.*¹⁵

I često je upravo takav tekst dragoceniji izvor informacija od, recimo, novinarske putopisne reportaže. Razlozi za to su brojni i neki od njih su i bili uzroci nastanka on lajn građanskog novinarstva. Ljudi su želeli da pišu kritički o društvu, o onome što je njima važno, na način koji je njima razumljiv. Internet se ispostavio kao savršen medij za to. S druge strane, količina medijskog sadržaja na tržištu stalno raste i traži se kvalitet, brzina, tačnost informacije. Publika sve više ceni balansirano izveštavanje umesto da pristaje da čita nečije mišljenje. Ako malo pogledamo kako izgleda neprekidni dnevni tok informacija koje dobijamo kroz uobičajene medijske kanale - videćemo da najmanje informacija dobijamo o našem neposrednom okruženju – naselju ili mestu u kome živimo. Profesionalnim medijima u lokalnim sredinama, sa veoma skromnim budžetima i nedovoljno obučanim kadrovima, nije lako da ostvare i održe kvalitetan nivo informisanja javnosti. Slična je situacija i u razvijenim zemljama, mediji se „ukrupnjavaju” iz ekonomskih razloga, a pokrivenost lokalnih tema se smanjuje. Upravo ovde se „otvorio” prostor za građane – za „pokrivanje” tema za koje su i sami veoma zainteresovani. Socijalne mreže su takođe obezbedile virtuelne kanale komunikacije građanima. Mediji su i ovom izazovu morali da odgovore - većina medijskih kuća danas ima svoj profil na Fejsbuku. Dakle, borba za svakog “posetioca” je izuzetno važna.

Viki (Wiki) vesti je, možda, najpoznatiji primer za koncept „čitaoci - urednici”. Nastala pod okriljem Vikipedije, ova sekcija primenjuje slične principe – svako može da napiše vest ili da uredi postojeći materijal a interaktivna razmena zbiva se sa namerom da se znanje i informacije, kao vrhunske vrednosti modernog doba, dele, čuvaju i šire.

Danas ima više od dve milijarde internet korisnika (oko 30 procenata stanovnika planete), oko 324 miliona veb stranica,¹⁶ preko 400 miliona korisnika Fejsbuk profila i više od milijardu poseta Guglu (Google) u maju mesecu 2011. godine.¹⁷

Kada je u leto 2009. Veb 2.0 zvanično uveden u rečnik kao jubilarina, milionita reč u engleskom jeziku, u svetu štampanih medija su se vodile diskusije o tome da li je došao kraj

15 Rodić V., Da li građansko novinarstvo ruši tradicionalno?, u *Svet osiguranja i finansija*, br.1, februar – mart 2011, Beograd, str. 42- 45.

16 13. june 2011., <http://www.internetworldstats.com/>

17 13. june 2011., <http://www.itresenja.com/zanimljivosti/google-premasio-cifru-od-milijardu-korisnika-mesecno/104475358/>

*novinarstva, kakvo smo poznavali.*¹⁸ Povod za uznemirenje je bio i drastičan pad prodaje svih štampanih izdanja, a naročito dnevnih novina, a samim tim i pad prodaje oglasnog prostora i prihoda od oglašivača. Profesionalni novinar je školovan (ili je uz dugogodišnju praksu stekao potrebne veštine i znanja) da u obradi i prezentaciji informacija primeni određena pravila pre svega radi utvrđivanja istinitosti činjenica kojima će se služiti, a onda i kako ih predstaviti na način koji će biti ubedljiv/zanimljiv/upotrebljiv za one koji će konzumirati medijski sadržaj. *Novinar-gradanin (amater) je vođen pre svega unutrašnjim porivom da saopšti okruženju nešto što smatra vrednim saopštavanja, prema ličnim kriterijumima raspoloženja/interesa.*¹⁹

Odgovornost, autonomnost, originalnost - predstavljaju neke od osnovnih postulata profesionalnog bavljenja novinarstvom. Ipak, kao i u drugim oblastima - muzici, crtanju, prevođenju ili marketingu - bez dobre ideje, kreativnosti, brzine i obaveštenosti - krajnji proizvod neće biti vredan pažnje. Bez obzira da li ga stvara amater ili profesionalac.

Web sajt namenjen građanskom novinarstvu Allvoices.com, koji izveštava iz više od 150 zemalja i ima preko 4 miliona poseta dnevno, ponudio je saradnju profesionalnim novinarima, u odeljku Provoices.²⁰ Na sajtu Medija Centra Sarajevo, u odeljku Netnovinar nalazi se bogata i pažljivo prikupljena arhiva tekstova i istraživanja iz oblasti građanskog novinarstva, novih medija, interneta i socijalnih mreža, veoma visokog kvaliteta. Ova adresa je odličan izvor informacija, kako za osnovnu, tako i za napredniju pretragu o temama iz ovih oblasti.²¹ S druge strane, Demotix.com veb sajt je pokrenut sa namerom da ga kreiraju građani – novinari i da vesti (fotografije, video zapise i sl.) prodaju mejnstrim (mainstream) medijskim kućama, koje su se do sada oslanjale samo na agencijske vesti.²² Pokretanje sajta predstavlja korak ka, sve više poželjnoj, saradnji medija i građana u produkciji vesti.

Novinar - građanin uglavnom pokušava da u svojim aktivnostima primeni principe kojima se rukovodi i profesionalni novinar, a u skladu sa shvatanjem zadatka koji je sebi zadao i u okviru svojih mogućnosti. Na sreću ovih medijskih pregalaca, a i njihove publike – sve je više lokacija na vebu na kojima mogu da se obučavaju.

18 Rodić V., op.cit.

19 Rodić V., op.cit.

20 *Allvoices spaja profesionalno i građansko novinarstvo*, 14. jul 2008., 22. jun 2011., <http://www.media.ba/mcsonline>

21 4.10.06.2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/netnovinar>

22 12. jun 2011., <http://www.demotix.com>

Obuka i tehnička podrška

Ju Tjub (YouTube) je pokrenuo video kanal namenjen unapređenju građanskog novinarstva - YouTube Reporter's centre.²³ Na ovoj internet lokaciji građani su u mogućnosti da pogledaju veliki broj video tutorijala u kojima novinarski eksperti objašnjavaju kako mogu da se i sami bave novinarstvom. Pokriven je veliki broj tema - od nalaženja ideje za priču do tehničke realizacije. Zatim je otvoren You tube Direct kanal,²⁴ gde mogu da se preuzmu ili naruče neki od amaterskih novinarskih radova, u koji su se uključile i velike medijske kuće poput San Francisco Chronicle (San Francisko Hronikl) ili Hafington Posta. Sajt CyberJournalist.net donosi vesti, komentare i savete iz područja internet i građanskog novinarstva, novih medija i njihove konvergencije. Osnovan, sada već davne, 2000. godine, popularan je i uticajan izvor informacija i saveta iz područja internet žurnalistike i novih medija.²⁵ Hjulit Pakard (Hewlett-Packard) je 2009. godine postavio servis na globalnoj računarskoj mreži koji omogućava, bilo kom pojedincu ili grupi, jeftino izdavanje sopstvenog časopisa. Građansko novinarstvo je dostiglo novi nivo pokretanjem ovog servisa pod nazivom MagKlaud (MagCloud) koji pruža profesionalne usluge štampanja, distribucije i uređivanja pretplate, putem jednostavnog procesa koji od kreatora magazina zahteva samo logovanje i slanje PDF verzije.²⁶ Lorin Hertel, smatra da i u građanskom novinarstvu kao i u novinskim kućama, treba da postoje pravila i standardi - *Takođe im treba pružiti određenu obuku. Moramo pokazati liderstvo. Jedno od pitanja, u etičkom smislu, jeste: Koliko liderstva treba pružiti? Da li se naša uloga u medijima iznenada mijenja? Jesmo li još uvijek samo izvještači, ili smo sada i medijski treneri? Ja smatram da ukoliko želimo dobar sadržaj građanskog novinarstva - možda treba dati nešto zauzvat.*²⁷ Autorka veruje da novinarstvo ima budućnost ali da više nikada novinari neće biti jedini prenosioci informacija koje su bitne za društvenu zajednicu. Takođe, misli i da bi za amatere bilo veoma teško da se bave dobrim istraživačkim novinarstvom jer to zahteva dosta obuke, znanja i iskustva. *Mislim da su obični ljudi oduvijek diktirali vijesti, jer obični ljudi konzumiraju vijesti. Mi ih pravimo, oni ih konzumiraju, a ako oni odluče da nešto ne konzumiraju, to propada. Konačno, medijske kuće koje*

23 12. jun 2011., <http://www.youtube.com/user/reporterscenter>

24 01. may 2011., <http://www.youtube.com/user/Direct>

25 04. februar 2011., <http://www.cyberjournalist.net>

26 23. jun 2011., <http://www.magcloud.com>

27 MCONlajn redakcija, *Etika u novom medijskom svijetu*, 04. jun 2007., 18. jun 2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/intervju-sa-lauren-hertel-etika-u-novom-medijskom-svijetu>

*ne ispunjavaju zahtjev javnosti za onim što ona želi da zna - nestaju. Mislim da su čitaoci oduvijek birali. Sada je razlika u tome što mogu biti puno glasnjiji i brži u odlučivanju, mogu brže imati uticaja.*²⁸

Vojislav Rodić naveo je u navedenom tekstu jedan zanimljiv primer.²⁹ *Organizacija Ohmi Njuz (OhmyNews), iz Seula, Južna Koreja, koja postoji od 2000. godine, zapošljava 70 urednika i reportera, a objavljuje priloge 62.000 građana - novinara koji svakog dana pošalju po 150 novih priloga! Podsetimo se - Južna Koreja je drugu godinu za redom prva u svetu po broadband penetraciji (100%). Prosečna download brzina za broadband korisnike u Južnoj Koreji je u 2010. bila 33,5Mbps (povećanje brzine od 50% u odnosu na 2009.), a prosečan upload je 17Mbps. Ovakva infrastruktura nastala je zahvaljujući osmišljenoj i vrlo temeljno sprovedenoj državnoj strategiji umrežavanja celog društva.*

New Voices je projekat Instituta za interaktivni žurnalizam (The Institute for Interactive Journalism), centra osnovanog pri Školi komunikacija američkog Univerziteta (American University School of Communication). To je projekat koji novčano pomaže zanimljive građanske inicijative za pokretanje lokalnih vesti i projekata u oblasti novinarstva. Takođe, pruža i tehničku podršku i on lajn obuku nezavisnim inicijativama građanskog žurnalizma.

Piter Gabrijel (Peter Gabriel) je osnovao organizaciju Vitnes (Witness) koja pod sloganom Vidi- Snimi - Promeni (See it, Film it, Change it), koja radi još od 1992. godine.³⁰ Ova organizacija, u preko 70 zemalja, okuplja lokalne nevladine organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava, obezbeđuje aktivistima digitalne kamere, prenosive računare, mobilne telefone itd. i obučava ih kako da snimaju i montiraju filmove, kako da ih povežu i sačuvaju na medijima i kako da se povežu sa medijskim i drugim organizacijama. Arhiva Vitnesa ima preko 3000 sati sirovog materijala, snimljenog širom sveta.

Dakle, lakše je nego ikad. Ali, samo na prvi pogled...

Blogeri i novinari

*Imajući u vidu da je krajem 2010. na Internetu postojalo oko 152 miliona blogova – postavlja se pitanje da li to znači da u svetu imamo 152 miliona aktivnih novinara –građana?*³¹

28 Ibid., 19. jun 2011.

29 Rodić V., op.cit.

30 11. jun 2011., <http://www.witness.org/>

31 Rodić V., op.cit.

Odgovor na ovo pitanje Vojislava Rodića, glasilo bi kratko – ne. Blog i novinarstvo se, sve češće, zbog konvergencije elektronskih medija i dinamičnog razvoja informacionih tehnologija, i u teorijskom i u praktičnom smislu, prožimaju. Novinari sve češće pišu blogove, blogeri plasiraju vesti, građansko novinarstvo je prisutno i u blogosferi, autori blogova se, često, prvi javljaju sa lica mesta... Autor Mark Brigs (Mark Brigs) je jedno poglavlje svog istraživanja posvetio i blogu i tome zašto postaje važno za novinara – a i za medijsku kuću – da svoja razmišljanja o određenoj temi (o kojoj obično izveštava) na neformalan način podeli i sa čitaocima na webu.³² Navešćemo jedan primer sa naše medijske scene. Blogu *Onako, sasvim usput...* omiljenog radio voditelja, Darka Dače Kocjana, danas glavnog i odgovornog urednika Radija 202, prethodila je već jedna plovidba nemirnim vodama blogosfere, neodoljivo neposredna - *Dobar dan! Kako ste danas? Nadam se da ste u formi! Iako još od avgusta 2006. godine radio emisija Oblak u bermudama ne stanuje više u beogradskom etru, i danas neprestano dobijam poruke (pozdrave, pitanja, priloge) u vezi sa njom. To je i razlog zbog kojeg je nastao ovaj Mini Oblak u obliku bloga. Mini Oblak za maksimalne prijatelje koji se rado sećaju druženja na radio talasima...*³³ Pokrenut kao alternativni medijski prostor, ovaj veb dnevnik je bio mesto na kome su mnogi pisali, dopisivali i maštali, diskutovali o različitim temama. Ovi primeri pokazuju da dobar novinar - piše dobre blogove. I ti novi medijski prostori dobrodošli su u svakom smislu – nove i brže komunikacije sa publikom, naprednije interaktivnosti, zbog prilike da pišete o nekim temama o kojima, kao novinar, nikada niste pisali, zbog velikog potencijala interneta kao medija u marketinškom smislu i mogućnosti da vas poveže sa nekom novom publikom i samim tim, utiče na vašu popularnost itd.

Pol Bredšou (Paul Bradshaw), autor bloga Onlajnžurnalizam (Onlinejournalismblog), piše, između ostalog, o promenama u novinarstvu u poslednjih deset godina,³⁴ i smatra da su radikalnije i sveobuhvatnije no ikada do sada. Jednu od promena - *svi su danas dostavljajući novina*³⁵ – smatra bliskom konceptu građanskog novinarstva, sa naglaskom na kanale distribucije i komunikacije.

32 Meyer P., *Novinarstvo, 2.0, vodič za digitalnu pismenost*, 09. avgust 2007., 15. maj 2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/content/novinarstvo-20-vodic-za-digitalnu-pismenost>.

33 15. jun 2011., <http://darkok.wordpress.com>

34 Brigs M., *10 promjena u novinarstvu u poslednjih 10 godina*, 15. novembar 2010., 20. jun 2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/10-promjena-u-novinarstvu-u-posljednjih-10-godina>

35 Ibid., 21. jun 2011.

Na svom blogu Vukašin Stojkov je zapisao *...građansko novinarstvo nije naravno zamena za tradicionalne novinarske organizacije već njegova dragocena dopuna a kao koncept je, uprkos preteranom korišćenju, značajan i po tome što nam približava transformaciju kroz koju prolaze kako mediji i novinarstvo sa jedne, tako i mi, publika, sa druge strane.*³⁶ Zanimljivo je da navedemo i primer prepiske samih građana o građanskom novinarstvu na blogu B92. Autor posta je Miroslav Janković a napisano je 48 komentara.³⁷ Autor je pošao od pretpostavke, sa kojom se većina ostalih korisnika nije složila, da je razvoj informaciono - komunikacionih tehnologija doveo do pojave građanskog novinarstva. S druge strane, složili su se da ono podrazumeva aktivnu ulogu građana u procesu sakupljanja, izveštavanja, analiziranja i širenja vesti i informacija. Većina građana je, takođe, izrazila sumnju u zakonske i regulatorne okvire kada je ova oblast u pitanju, smatrajući da u Srbiji već postoje problemi i sa regulisanjem profesionalnog novinarstva. Svesni prednosti građanskog novinarstva, za koje najčešće smatraju da je angažovano, građani su, što smatram veoma važnim, pisali na ovom blogu i o mogućnostima njegove zloupotrebe – trivijalizaciji, banalizaciji i sl. Miroslav Janković veruje da se ovaj vid učešća građana, u izveštavanju i stvaranju javnog mnjenja u Srbiji, pojavio kada je eksplodiralo skladište oružija u Paraćinu, oktobra 2006. godine. Eksplozija se dogodila u 3.45 ujutro, a već u 3.46 na lokalnom internet forumu pojavila se vest „*Eksplozija na brdu*“. Građani su tokom noći na portal kačili fotografije i video snimke, dok su javni servis i drugi mediji vesti objavili tek posle nekoliko sati.³⁸ Učešće građana je posebno zanimljivo u oblasti umetnosti. Na primer – članovi muzičke grupe Darkvud Dab pozvali su zainteresovane građane da im šalju video materijal snimljen mobilnim telefonom i da na taj način učestvuju u kreiranju spota za pesmu „*Robot*“, a tema je bila „*Tvoj svet očima robota*“.

Portali medijskih kuća i građani novinari

Globalna računarska mreža je najpre dovela do opadanja popularnosti ostalih medija a potom ih „naterala“ da se menjaju i da prilagođavaju svoje sadržaje digitalnoj eri. Podatak da je u Velikoj Britaniji broj korisnika veba u jednom trenutku nadmašio broj gledalaca televizije je, verujem, bio veoma važan podatak

36 Stojkov V., O građanskom novinarstvu, 14. jun 2010., 15. maj 2010., <http://vukasins.com/o-gradjanskom-novinarstvu/>,

37 Janković, M., zeks92, malaramona, *Gradjansko novinarstvo*, 19.01.200-8./17.04.2011. <http://blog.b92.net/text/6252/Gra%C4%91ansko%20novinarstvo>

38 Ibid, 18.04.2011.

za novinarsku profesiju.³⁹ Danas većina medijskih kuća ima veb stranice na kojima možete da birate način, sadržaj i vreme prijema informacija. Čitaoci, slušaoci i gledaoci - reporteri dobili su i svoje on lajn rubrike i TV emisije. Interaktivnosti sigurno tu nije kraj. Radio i televizija bili su, donedavno, skoro potpuno nedostupni za lične reakcije. Zvanični medijski portali su otvorili svoje on - lajn stranice za komentare (nekad su te rubrike bile poznate pod nazivom „pisma čitalaca“) posetilaca. Korisnici sada, uz poštovanje određenih pravila, mogu da napišu svoje mišljenje/ocenu/predlog a prostor, vreme i geografska razdaljina više ne predstavljaju ograničenje. *Nekada pasivni konzument sada je „naoružan“ alatima koji mu omogućavaju da sam javno iskaže svoje mišljenje, ne moleći nikoga za delić digitalnog medijskog prostora, koji u sve većoj meri postaje i najvažniji izvor informisanja za sve veći broj ljudi.*⁴⁰

Nemački dnevni list Bild (Bild), je krajem 2008. ponudio jednostavne digitalne fotoaparate, sa ciljem da svoje čitaoce podstakne na bavljenje novinarstvom. Aparati su opremljeni softverom koji omogućava direktno slanje slika i video klipova Bildovim urednicima. Ovim potezom želeli su da prošire i poboljšaju svoj program građanskog novinarstva. RTS je, takođe, pokrenuo akciju „Gledalac reporter“ i pozvao građane da javnom servisu šalju zanimljive fotografije. Za najbolju, među više od 1000, izabrana je fotografija Srdana Vezmara, „Stolica u autobusu na liniji 611“ - snimak čoveka koji sedi u autobusu na stolici koju je sam odnekud doneo.⁴¹ CNN je 2006. pokrenuo *IReport* rubriku u kojoj gledaoci šalju svoje priloge koji će biti objavljeni na ovom medijskom servisu. *Učestvujte sa nama u stvaranju vesti*⁴² ... piše na početnoj strani sajta pomenute medijske kuće, jedne od najpoznatijih i najuticajnijih na svetu. *Vaši glasovi mogu da pomognu u oblikovanju priča koje pokrivamo. Verujemo da pristup stvarima iz različitih uglova pruža dublje razumevanje događaja. Podelimo priče koje su vama važne i razgovarajmo o njima.*⁴³

Nisu retke situacije u kojima, naročito na početku nekog događaja, i nema drugih izvora informacija sa lica mesta, osim svedoka koji će poslati video zapis načinjen mobilnim telefonom. Ovo je posebno važno u slučaju razornih nepogoda, državnih udara,

39 17. april 2006., 12. april 2011., <http://www.ekapija.com/website/sr/page/48071>,

40 Rodić V., op.cit.

41 Vezmar, S. : Stolica u autobusu na liniji 611, 17. decembar 2008., <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/33824/Gledalac++reporter.html>,

42 02. mart 2011., <http://ireport.cnn.com/>,

43 Brigs M., op.cit.

ratova, demonstracija i kada smo suočeni sa namernim nastojanjima da se spreči svaki protok informacija. U prethodnom delu rada razmatran je odnos blogera i novinara, a ovde možemo da dodamo i primer kada tradicionalni mediji nisu bili, u dovoljnoj meri, prisutni na terenu – *kada je razorni Cunami pogodio Aziju, u decembru 2004. blogeri i videoblogeri iz regiona preuzeli su vođstvo u globalnom izveštavanju o ovoj katastrofi.*⁴⁴

Hafington Post (Huffington Post) je jedan od najuticajnijih američkih političkih sajtova, koji ima svoje posebno odeljenje: *Oči i uši* - gde preko formulara korisnici mogu da se prijave kao „zainteresovani novinari” koji će slati svoje priloge. Primera ima veoma mnogo.

Građansko novinarstvo je tesno povezano i sa građanskim aktivizmom i građanskom neposlušnošću ali analiza ovih trendova nije predmet ovog rada.

Konvergencija medija u eri digitalizacije ili razgovarajmo sa svojom publikom

Filip Mejer (Philip Meyer), profesor novinarstva na Univerzitetu Severna Karolina, o već pomenutoj knjizi Marka Brigs, ⁴⁵ pomoćnika glavnog urednika za interaktivne vesti u dnevnim novinama Njuz Tribjun (News Tribune) u državi Vašington (Washington), između ostalog piše - *U vremenu kada više nije dovoljno da se novinar „samo“ specijalizira u jednoj oblasti, već je potrebno i da nauči fotografisati, snimati, montirati video za veb, pisati sažete vijesti za online verziju svoje publikacije ili kreirati podcaste, neprestano obrazovanje i praćenje novih trendova je neizbežno.*⁴⁶

Knjiga je podeljena na 11 poglavlja, a svako od njih pruža uvid u određeni aspekt novinarstva u doba konvergencije - doba heterogenih i kompleksnih procesa interakcije tehnologije i medija. U drugom poglavlju autor se bavi Veb-om 2.0 i novim načinom prijema i distribucije vesti zahvaljujući, na primer, društvenim medijima kao što su: Maj spejs (My space), Ju Tjub, Vikipedija. Smatra da su ove stranice zapravo platforma za sadržaj korisnika i da novinar treba da razgovara sa svojom publikom. *Sposobnost da razmišljate onlajn je najvažnija vještina koju novinar danas može steći ili razviti,*⁴⁷ poručuje nam Brigs.

44 Wallace M., Izazov digitalnih medija sa periferije, 23. septembar 2005., 12. novembar 2010. <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/izazov-digitalnih-medija-sa-periferije>

45 Ibid., 12. april 2011.

46 Ibid., 12. april 2011.

47 Ibid., 12. april 2011.

Sve popularniji, digitalni načini distribucije sadržaja, uz sve prisutnije Internet medije, već izvesno vreme, predstavljaju ozbiljne izazove za tradicionalne (analogne) medije. Pre svega u smislu programiranja i planiranja sadržaja i ispunjavanja očekivanja koje ima auditorijum. Novi mehanizmi produkcije i korišćenja medijskih sadržaja i izmenjene navike publike, otvorili su niz novih mogućnosti i za medijske stvaraocce i za slušaocce, gledaocce i čitaocce. Neophodno je, naravno, da medijski poslenici prate ove promene i pokušaju da uhvate korak sa njima. Uzmimo za primer radio. Uticaj novih tehnologija na fragmentaciju publike, ukрупnjavanje tržišta kao posledica finansijske konsolidacije, homogenizacija programske ponude savremenih medija neke su od odlika radijskog tržišta u 21.veku, veku u kome *nastaje Globalni radio. S obzirom na nove karakteristike medija koji nastaje konvergencijom analognog radija i Interneta i na drugačije navike publike i oblike produkcije i distribucije, možemo i govoriti o nastanku ovog medija* (Globalnog radija, prim.aut.), smatra Ana Martinoli, docent na FDU u Beogradu.⁴⁸ U ovom veoma zanimljivom i temeljnom naučnom istraživanju, koje bi moglo biti korisno štivo urednicima i novinarima, posebno su obrađene navike, potrebe i očekivanja publike tradicionalnog radija u poredjenju sa auditorijumom novih medija.

Stiv Herman, urednik uglednog veb sajta Bi-Bi-Si Njuz (BBC News), govorio je u emisiji „Oko magazin“⁴⁹ upravo o tome koliko je povratna sprega publike važna jer doprinosi objašnjenju priče. U Bi-Bi-Si-ju razvijaju aplikaciju koja će njihovim reporterima omogućiti slanje video, foto i audio fajlova direktno u sistem, pomoću Ajfona ili Ajpoda (iPhone-a ili iPad-a).⁵⁰

*Medijski internet servisi su prvi kompjuterski interaktivni servisi masovnih elektronskih komunikacija koji omogućavaju jednostavnu povratnu spregu izuzetno brojne publike sa uredništvima, odnosno novinarima, pa čak i svojevrsnu zamenu mesta korisnika i izvora informacija.*⁵¹ Ovakvi komunikacioni servisi od jedne tačke do više drugih tačaka su postali dvo-smerni, a informacije u tim komunikacionim servisima – sadržajnije i kvalitetnije.

48 Martinoli A., *Transformacija radija kao medija i radijskog auditorijuma pod uticajem novih tehnologija*, Phd, Fakultet dramskih umetnosti u Beogradu, Univerzitet umetnosti, odbranjen 10.06.2010. god., str.2.

49 25. septembar 2010., RTS 1.

50 21. june 2011., <http://www.journalism.co.uk/>

51 Popović R. D., 26. septembar 2010., 12. jun 2011., <http://www.mc.rs/internet-novi-medijski-sistem-sa-povratnom-spregom.2137.html>

Otvaranje mogućnosti da publika aktivno učestvuje u programiranju sadržaja, da njime manipulise, ali i da kreira sopstvene programe – redefiniše odnose urednik-producent-primalac sadržaja, stvarajući od korisnika istovremeno i autora programa. Možda najvažnija promena koja se dogodila u digitalnoj eri je upravo angažman korisnika. Potrebe slušalaca i njihova kreativnost trebalo bi da budu u centru medijske produkcije. Radno vreme danas uskraćuje mogućnost mnogim ljudima da slušaju svoje omiljene emisije i radio stanice. Podkast je veoma jednostavno rešenje za ovakve situacije. Nije skup, ne zahteva mnogo znanja i krajnje je jednostavan za upotrebu. Tako slušaoci dobijaju priliku da slušaju radio kad god žele i mogu, na bilo kom mestu na svetu.

Globalna računarska mreža pokrenula je i otvorila i nove medijske kanale koji se veoma brzo menjaju, iz dana u dan. Izbor i broj stanica koje možete da slušate – čitate –gledate, na mreži je gotovo beskonačan. Konkurencija je veća nego ikada. U eri novih medija očigledno je nametnuta i nova trka - za drugačijim formama i oblicima izražavanja.

Za medijske organizacije i institucije, suočene sa procesima digitalizacije, biće ključno razumevanje kako i zašto koristimo informacione tehnologije.⁵² A novo medijsko doba će sve manje zavisiti od vremena i prostora. Digitalna planeta biće nalik glavi čiode.⁵³

Kritički osvrt i zaključak

U čemu je razlika između 11. 09. u Njujorku i 07. 07. u Londonu? U Njujorku je armija građana dostavljala medijima izveštaje očevidaca i fotografije, ali sebe nisu videli kao građane-reportere. Bili su samo obični građani u vanrednoj situaciji. To nije bio slučaj sa blogerima, moblogerima i videoblogerima 07. jula u Londonu. Četiri godine nakon 11. septembra ljudi su svesni svoje uloge - ne samo kao autora vesti, već i kao reportera i producenata. Bilo je to ozbiljno upozorenje dotadašnjim medijskim monopolima - o moći i domašaju interneta, smatra Miverton Volas.⁵⁴

Građani – novinari su, u određenim situacijama, i aktivisti određenih društvenih zajednica o kojima pišu i zato se njihova objektivnost ponekad dovodi u pitanje. Takodje, veoma često su meta napada i zbog nedostatka kvaliteta i sadržaja što, podrazumeva se, nipošto nije uvek slučaj. David Simon (Dejvid Simon), pisac

⁵² Martinoli A., op.cit., 9.

⁵³ Negroponte N., op.cit., 24.

⁵⁴ Wallace M., op.cit.

i producent, nekadašnji izveštač Baltimor Sun-a (Baltimor San), kritikovao je koncept građanskog novinarstva tvrdeći da blogeri koji pišu iz hobija ne mogu da zamene obučene, profesionalne novinare, posvećene svom poslu svakodnevno.⁵⁵ Neki kritičari idu toliko daleko da postavljaju i pitanje o tome da li možemo da zamislimo da se otvore vrata Bele kuće svima koji žele da snimaju kamerom svog mobilnog telefona i da izveštavaju sa nekog događaja sa najvišim zvaničnicima. Naravno da ne možemo.

Za sada. Ali i nije u tome stvar.

Mnogi kritikuju i formulaciju termina građansko novinarstvo – smatrajući ga neadekvatnim. Jer reč građanin najšešće upućuje na stanovnika neke države a milioni ljudi širom sveta nemaju svoju državu, imaju status izbeglica itd.⁵⁶

Građansko novinarstvo je doživjelo pravi procvat tek sa razvojem digitalne tehnologije. *Po prvi put u istoriji je moguće da bilo tko može postati novinar koji je samom sebi osmislo svoj vlastiti medijski izraz. Međutim, ne smije se smetnuti s uma prilikom razgovora o temi građanskog novinarstva, da Internet i digitalne tehnologije, nisu dostupni svuda i svakome.*⁵⁷ Pisao je David Nordfors (Dejvid Nordfors), osnivač i izvršni direktor VINNOA Istraživačkog centra za inovativno novinarstvo na Univerzitetu Stanford. Autor, razmatrajući aktuelno stanje u novinarstvu, između ostalog, duhovito zaključuje - *Jedni te isti novinari, u jednim te istim medijima, pozivaju jedne te iste ljude da komentiraju jedna te ista politička zbivanja.*⁵⁸

Današnji trendovi u razvoju građanskog novinarstva se, odvijaju u najmanje dva pravca – kao učestvovanje amatera (sopstvenim priložima) u profesionalnim medijskim organizacijama. Ili kao potpuno zaokruženi amaterski - novinarski projekti, najčešće sa lokalnim poljem rada, ali sa globalnim dometom.⁵⁹

*Cilj novinarstva je služenje javnosti...Ono što ne služi interesu čitaoca nije novinarstvo. Slažem se s tim.*⁶⁰ U nastavku ovog zanimljivog teksta Nordfors piše i o tome da je ova definicija do sada bila pogodna - *Ili ste novinar ili niste.*⁶¹ Ali – sa internetom se situacija promenila – danas svako može da

55 14. mart 2011., <http://kobreachannel.blogspot.com/2009/05/david-simon-blasts-citizen-journalism.html>

56 Citizen journalism, 13. may 201., http://en.wikipedia.org/wiki/Citizen_journalism

57 Nordfors D., Razdvajanje novinarstva i medija, 25. februar 2010., 01. mart 2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/autor/david-nordfors>

58 Ibid., 16. maj 2011.

59 Rodić V., op.cit.

60 Nordfors D., op.cit.

61 Nordfors, D., op.cit.

objavljuje. I onda dodaje još jedno važno ALI - Neki ljudi će privući veliku pažnju. Drugi će imati pažnju jedino porodice i bliskih ličnih prijatelja.

Građansko novinarstvo, i u trenutku kada se pojavilo, izazvalo je mnoge kontroverze. Kritikovano je od strane profesionalnih novinara da mu nedostaje kvalitet, da novinari amateri nisu u stanju da razdvoje bitne činjenice od nebitnih, da je suviše lično, itd. Građansko novinarstvo bi u suštini trebalo da stvara u saradnji sa profesionalnim. Da bude zdrava konkurencija i izazov. Da donese nešto novo i drugačije. U savremenom društvu uloga i rad medija u mnogo čemu se menjaju. Tome smo svedoci svakoga dana. Ključne reči za snalaženje svih aktera na medijskom tržištu danas možda bi mogle da budu: saradnja, povezivanje i spremnost da učimo i usvajamo nova znanja. „*Srž novinarstva koja nikada, pa ni ovim trendom ne sme biti narušena, jeste sadržaj – profesionalan, informativan, objektivan, izbalansiran, analiziran sadržaj, koji stoji nasuprot 'ličnim dnevnicima'.* U tom smislu ja još uvek verujem da ima mesta i smisla učiti o novinarstvu tako da se ode dalje od pukih tehničkih zahteva i znanja. Tehnika je, ipak, samo tu da predstavi sadržaj – ona ne čini njegovu suštinu.“⁶²

I zaista, kako pišu pomenuti autori, nije mudro negirati potrebu za postojanjem specijalizovanih novinara, klasičnog, starog kova. Još uvek ih ima puno koji znaju sjajno da pišu, ali nikada neće uzeti kameru ili telefon u ruke, kao što ima puno ljudi koji odlično snimaju i nikada im neće pasti na pamet da pišu. Nije mudro negirati ni potrebu za građanskim on lajn izražavanjem. Ono inače ne bi bilo tu gde jeste i brojevi (članaka, fotografija, video zapisa itd.) ne bi dosegali do miliona. Na kraju - istina je: ništa tako brzo ne zastareva kao novi mediji. Tekst koji ja upravo pišem moći će za koji sat da se dopuni, neki će podaci već biti zastareli. Informacije kojima smo izloženi svakog dana (ili noći), koje smo tražili ili nismo, znamo šta ćemo sa njima ili ne, sve su brojnije i brojnije. A odabrali danas pouzdane izvore i tačne informacije nije jednostavno. Ni profesionalcima ni amaterima.

LITERATURA:

Bal F., *Moć medija*, Clio, Beograd 1996.

62 MCONlajn redakcija, intervju: *Royston Martin - Koliko su 'novi' novi mediji?* 30. mart 2009., 22. jun 2011.

<http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/royston-martin-interview>.

Negroponte N., *Biti digitalan*, Clio, 1996.

Rodić V., Da li građansko novinarstvo ruši tradicionalno?, *Svet osiguranja i finansija*, br.1, februar – mart 2011, Beograd

Martinoli A., *Transformacija radija kao medija i radijskog auditorijuma pod uticajem novih tehnologija*, Phd, Fakultet dramskih umetnosti u Beogradu, Univerzitet umetnosti, odbranjen 10. 06. 2010 god.

Vebografija:

Information overload, 14.5.2011/20.062011. http://en.wikipedia.org/wiki/Information_overload

Autor: MCONlajn redakcija, Royston Martin - *Koliko su 'novi' novi mediji?* 30.03.2009/22.06.2011. <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/royston-martin-interview>

Autor : MCONlajn redakcija, *Etika u novom medijskom svijetu*, , 04.06.2007./18.06.2011. <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/intervju-sa-lauren-hertel-etika-u-novom-medijskom-svijetu>

Vučenović, T. *On lajn građansko novinarstvo*, 09.04.2010./10.06.2011. <http://mceonsystem.com/tamara-vucenovic-on-line-gradjansko-novinarstvo,1885.html>

Autor:Grba, D. 0=1, *Digitalna i novomedijska umetnost*, serija predavanja. 22.05.2011. http://dejangrba.dyndns.org/Academic/Lectures/0=1/0=1_001.html

Autor: Lessig, L., "The Read-Write Internet". January 17, 2006../18.06.2011.

Citizen journalism, 13.05.2011/13/06.2011. http://en.wikipedia.org/wiki/Citizen_journalism

Meyer, P., *Novinarstvo, 2.0, vodič za digitalnu pismenost*, 09.08.2007./15.05.2011 <http://www.media.ba/mcsonline/bs/content/novinarstvo-20-vodic-za-digitalnu-pismenost>.

Brigs, M., *10 promjena u novinarstvu u poslednjih 10 godina*, 15.11.2010/20.06.2011.

<http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/10-promjena-u-novinarstvu-u-posljednjih-10-godina>

Stojkov.V. *O građanskom novinarstvu*, 14.06.2010./15.05.2010., <http://vukasins.com/o-gradjanskom-novinarstvu/>

Janković, M., zeks92, malaramona, *Gradjansko novinarstvo*, 19.01.2008./17.04.2011. <http://blog.b92.net/text/6252/Gra%C4%91ansko%20novinarstvo>

17.12.2008. Vezmar, S. : *Stolica u autobusu na liniji 611*, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/33824/Gledalac++reporter.html>

TAMARA VUČENOVIĆ

Wallace, M., *Izazov digitalnih medija sa periferije*, 23.09.2005./12.11.2010. <http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/izazov-digitalnih-medija-sa-periferije>

Popović R, D., 26.09.2010/12.06.2011. <http://www.mc.rs/internet-novi-medijski-sistem-sa-povratnom-spregom.2137.html>

Nordfors, D., *Razdvajanje novinarstva i medija*, 25.02.2010./01.03.2011., <http://www.media.ba/mcsonline/bs/autor/david-nordfors>

MCONlajn redakcija, intervju : *Royston Martin - Koliko su 'novi' novi mediji?* 30.03.2009/22.06.2011.

<http://www.media.ba/mcsonline/bs/tekst/royston-martin-interview.>

Tamara Vučenović

Radio Beograd Second Programme

THE WORLD'S ETERNAL HUMMING

Abstract

In *The World's Eternal Humming* I research civil journalism in digital age (especially online journalism), its basic characteristics and attributes, its phenomenal aspects, its relation to professional journalists and bloggers as well as the cooperation of media and citizen - reporters. I also analyze the key attributes of the screen culture and the digital paradigm – the radical media convergence and information overload. The paper offers some possible answers to the following questions: how can media follow those changes, how can media discuss various matters and cooperate with their audience? What are possible ways for media to give professional help to the growing needs of the citizens to express themselves and announce their stance in the global digital network? And is it actually necessary? In the conclusion I propose a short critical review on the position and the role of the citizen (online) journalism today.

Key words: *citizen journalism, internet, online, digitalization, audience*